

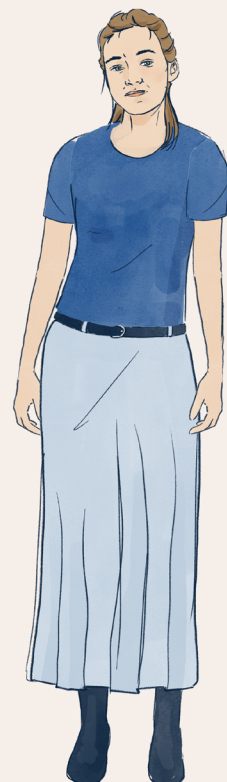

Myndigheten
för civilt försvar

En introduktion

Förutsättningar för civilplikt

Stöd till aktörer som ska införa
civilplikt i det civila försvaret

Förutsättningar för civilplikt

Myndigheten för civilt försvar
651 81 Karlstad

Enhet: Enheten för personalförsörjning och samhällsplanering

Illustration omslag: Advant
Produktion: Advant

Publikationsnummer: MCF0020
ISBN-nummer: 978-91-7927-672-0

Innehåll

1. Inledning	5
2. Vad är civilplikt?	6
2.1 Introduktion	7
2.1.1 Med plikt följer ansvar	7
2.1.2 Social hållbarhet	7
2.2 Juridiska grunder för civilplikt	8
2.3 Vägar till krigsplacering med civilplikt	10
2.3.1 Utredningsformer	11
2.3.2 Tre vägar till krigsplacering med civilplikt	12
2.3.3 Andra tjänstgöringsformer	13
2.4 Roller och ansvar	14
2.4.1 Myndigheten för civilt försvar	14
2.4.2 Plikt- och prövningsverket	14
2.4.3 Bemanningsansvarig aktör	15
2.4.4 Utbildningsansvarig myndighet	15
2.4.5 Pliktrådet	15
2.5 Civilplikt som en del av krigsorganisationen	16
2.6 Ersättningsformer vid civilplikt	17
2.7 Medinflytande under grundutbildning	17
2.8 Disciplinansvar under tjänstgöring	17
2.8.1 Auditörer	18
2.9 Befattningar inom civilplikten	18
2.9.1 Säkerhetsprövning av civilpliktiga	19
2.9.2 Befattningar i Myndigheten för civilt försvars föreskrifter	19
2.10 Kontinuerligt arbete med krigsorganisationen	19
3. Fördjupande material	20
Författningar	20
Övriga dokument	21

1. Inledning

Myndigheten för civilt försvar har ett övergripande ansvar för civilplikten som system och användandet av civilplikt som verktyg för personalförsörjning i det civila försvaret. En del i det ansvaret innefattar kunskapsdelning i syfte att effektivisera och likrikta tillämpningen av civilplikten. Myndigheten ger ett samlat stöd eftersom civilplikten har en omfattande reglering, påverkar individers fri- och rättigheter samt kan användas brett av många aktörer inom flera olika verksamhetsområden.

Det här stödmaterialet, "Förutsättningar för civilplikt – en introduktion", redogör samlat för grundläggande information om och förutsättningar för civilplikt i det civila försvaret. Det riktar sig till de aktörer som kan komma att utreda behovet av eller införa civilplikt inom sina respektive verksamhetsområden.

Stödmaterialet innehåller

- information om hur civilpliktsverktyget ska användas
- beskrivningar av centrala roller och ansvar
- förutsättningar som en aktör behöver ha kunskap om och förhålla sig till
- en lista över de författningar som reglerar civilplikt och övriga dokument som kan underlätta arbetet med att införa civilplikt.

Stödmaterialet innehåller endast information om civilplikt i det civila försvaret och tar inte upp motsvarande för det militära försvaret. Arbetet med civilplikt i det civila försvaret är under löpande utveckling och stödmaterialet kan därför komma att uppdateras i takt med att systemet utvecklas.

2. Vad är civilplikt?

Civilplikt är ett kraftfullt verktyg för att stärka det civila försvarets förmåga och innebär att vi i Sverige får bättre möjlighet att personalförsörja inom utpekade verksamhetsområden. Civilplikten har varit vilande sedan slutet av 00-talet och när den nu återinförs bidrar det till att säkerställa att viktiga delar av samhället fortsätter att fungera även vid krigsfara och krig.

Civilplikt får fullgöras inom de verksamhetsområden som regeringen beslutar om. Detta regleras i bilagan till förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Civilplikt får inte omfatta verksamhet som innebär egentliga stridsuppgifter annat än bevaknings- eller ordningsuppgifter.¹

De nuvarande bestämmelserna om civilplikten togs fram under 1990-talet, och i vissa delar saknas erfarenhet från tillämpning av bestämmelserna. Samhället har också genomgått väsentliga förändringar sedan regelverkets tillkomst. Exempelvis har många verksamheter som tidigare bedrevs i offentlig regi övergått till privata aktörer, och förhållandena på arbetsmarknaden har förändrats.

Not 1. Lag (1995:1809) om totalförsvarsplikt, 1 kap. 6 §.

2.1 Introduktion

2.1.1 Med plikt följer ansvar

”Pliktinstrumentet representerar ett synnerligen stort ingrepp i den enskilda individens frihet men även i dennes personliga och ekonomiska förhållanden²”

Användandet av pliktinstrumentet ställer höga krav på staten. Statens ansvar innefattar att säkerställa att civilplikten aldrig blir mer ingripande för individen än vad som behövs med hänsyn till totalförsvarets behov.

Totalförsvaret ska spegla samma principer för öppenhet och rättssäkerhet som det samhälle det ska försvara. Civilplikten ska vara rättssäker, tydlig i sin tillämpning och bygga på demokratiska värderingar. Statens användande av civilplikt som verktyg ska uppfattas rättvist, meningsfullt och nödvändigt. De civilpliktiga bör ses som ambassadörer för totalförsvaret och är därmed en viktig del i att upprätthålla och utveckla folkförankring och försvarsvilja³.

Valet av civilplikt som verktyg för att bemanna krigsorganisationen måste föregås av en behovsanalys som tar hänsyn till att civilplikten är ingripande i individens fri- och rättigheter. Att civilplikt kräver ett särskilt stort ansvarstagande av inblandade aktörer ska vara ett genomgående perspektiv i arbetet.

2.1.2 Social hållbarhet

Civilplikten ska ha som målbild att vara en plikt av alla och för alla. För det krävs en utformning som säkerställer inkludering och likabehandling. Jämställdhet och mångfald är särskilt viktiga områden att bevaka i syfte att skapa en civilplikt där alla samhällets delar deltar. Områden där detta går att främja är bland annat i utbildningar, värdegrund, val av utrustning och kläder, kravprofiler, befattnings- och förmågebeskrivningar samt i kommunikation med allmänheten och de civilpliktiga.

Det är viktigt att unga får vara delaktiga i utformandet av civilpliktsutbildningar och att fråga målgruppen om vad den upplever som viktigt för att inkludera de civilpliktigas intressen, fånga upp ungas engagemang och stärka pliktens legitimitet. Den förmåga de civilpliktiga bidrar med ska svara på samhällets behov vid krig. Det är därför av vikt att i utbildningen av civilpliktiga inkludera frågor som människors behov, riskutsatta gruppers situation och vad det i praktiken innebär att möta och stödja befolkningen vid krig.

Not 2. Stärkt försvarsförmåga, Sverige som allierad. Försvarsberedningens slutrapport, Ds. 2024:6, s. 176.

Not 3. SOU 2025:86, Redo! En utredning om personalförsörjningen av det militära försvaret, s. 65–66.

2.2 Juridiska grunder för civilplikt

Civilplikt är ett kraftfullt verktyg för att stärka totalförsvarets förmåga. Plikt är dock ingripande för den totalförsvarspliktiga och kräver därför stort ansvar vid utövandet. Av den anledningen finns flera lagar och förordningar att ta hänsyn till i arbetet med att utreda och införa civilplikt. Här följer några författningar beskrivna i korthet och i kapitel 3, Fördjupande material finns en uppräkningslista av fler författningar relaterade till civilplikt som behöver följas.

Lag (1994:1809) och förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

Den juridiska grunden för civilplikt regleras i lagen (1994:1809) och förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Lagen innehåller bestämmelser om totalförsvarsplikt och de tre formerna för hur totalförsvarsplikt kan fullgöras: värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Av bilagan till förordningen framgår det inom vilka områden som civilplikt får fullgöras.

Arbetsmiljölagen (1977:1160) och arbetsmiljöförordning (1977:1166)

Totalförsvarspliktiga som tjänstgör med civilplikt räknas inte som arbetstagare. Av arbetsmiljölagen framgår dock att de likställs med arbetstagare i merparten av lagstiftningen. Det gäller bland annat arbetsmiljöns beskaffenhet och arbetsgivarens allmänna skyldigheter och tillsyn. Ansvar när det gäller de civilpliktiga ligger hos den aktör där de civilpliktiga tjänstgör. De civilpliktiga omfattas däremot inte av lagstiftning och bestämmelser i kollektivavtal om arbetstid och semester.

Lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Lagen reglerar vad som är disciplinförseelser i totalförsvaret, hur sådana hanteras rättsligt och vilka påföljder som kan utdömas.

Förordning (1995:649) om ledighet och fritid för totalförsvarspliktiga under tjänstgöring

Förordningen reglerar totalförsvarspliktigas rätt till ledighet och fritid under alla former av tjänstgöring.

Förordning (2017:1249) om medinflytande för totalförsvarspliktiga

Förordningen reglerar totalförsvarspliktigas medinflytande och medverkan i arbetsmiljöarbetet under grundutbildning som överstiger 60 dagar, enligt lagen om totalförsvarsplikt. De totalförsvarspliktiga har rätt att utöva medinflytande i syfte att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och att i övrigt främja goda utbildningsförhållanden.

Förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga

Förordningen reglerar totalförsvarspliktigas förmåner under tjänstgöring. Här ingår exempelvis ersättning under tjänstgöring, förplägnad och inkvartering, resor, försäkringar samt rätten till fri hälso- och sjukvård med mera.

Myndigheten för civilt försvars föreskrifter

Myndigheten för civilt försvar ansvarar för att ta fram verkställighetsföreskrifter för civilplikt i det civila försvaret. Dessa föreskrifter är:

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSBFS 2025:7) föreskrifter om krigsplacering av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSBFS 2025:8) föreskrifter om utbildning av totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt i det civila försvaret.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSBFS 2024:14) föreskrifter om ledighet och fritid under tjänstgöring för totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt i det civila försvaret.

Utöver dessa har Myndigheten för civilt försvar även föreskriftsrätt för civilpliktigas medverkan i arbetsmiljöarbetet och verkställigheten i övrigt av förordningen (2017:1249) om medinflytande för totalförsvarspliktiga.

Plikt- och prövningsverkets föreskrifter

Plikt- och prövningsverket ansvarar för följande föreskrifter:

- Totalförsvarets rekryteringsmyndighets (TRMFS 2017:1) föreskrifter om totalförsvarsplikt.

Dessa föreskrifter reglerar underlag om mönstring, annan utredning än mönstring, inskrivning, rätten att vara vapenfri, uppskov och avbrott, inkallelse samt delegation av vissa beslut till utbildningsansvarig myndighet.

- Totalförsvarets plikt- och prövningsverks föreskrifter (TPPVFS 2024:1) och allmänna råd om förmåner till totalförsvarspliktiga.

Dessa föreskrifter beskriver vilka ekonomiska och praktiska stöd totalförsvarspliktiga har rätt till, såsom ersättningar, resor, förplägnad, inkvartering och hälso- och sjukvård.

- Totalförsvarets rekryteringsmyndighets (TRMFS 2017:4) föreskrifter om drogtestar av totalförsvarspliktiga.

Dessa föreskrifter anger när och hur drogtestar får genomföras, krav på information, rättssäkra provtagningsmetoder och hur positiva prov ska hanteras.

2.3 Vägar till krigsplacering med civilplikt

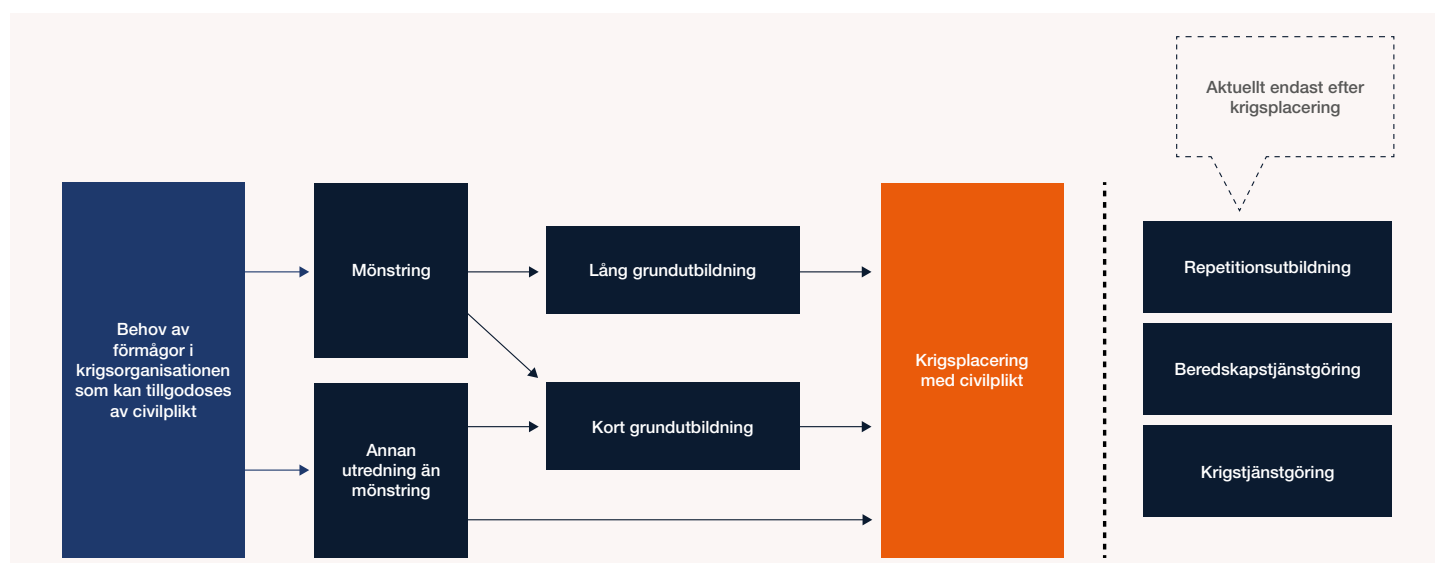
Civilplikt är ett verktyg som används för att säkra tillgången på utbildad personal inom verksamheter som är nödvändiga för att upprätthålla vissa samhällsviktiga funktioner. Det ska användas när andra bemanningslösningar som exempelvis befintlig personal eller avtal med frivilliga⁴ inte är tillgängliga eller tillräckliga för att fylla krigsorganisationens behov.

Inskrivning till civilplikt föregås av någon av följande utredningsformer för att identifiera lämpliga individer

- mönstring
- annan utredning än mönstring.

Efter att en individ identifierats som lämplig finns det tre vägar för att den ska bli krigsplacerad med civilplikt

- kort grundutbildning
- lång grundutbildning
- ingen grundutbildning.

Figur 1. De olika vägar som finns till krigsplacering med civilplikt.

Oavsett vad som föregått en krigsplacering med civilplikt är **krigsplaceringen giltig i 10 år efter senaste tjänstgöringstillfället**. Som tjänstgöring räknas repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Detta regleras

- i lagen om totalförsvarspunkt om krigsplaceringen föregåtts av grundutbildning med civilplikt
- genom Myndigheten för civilt försvars föreskrifter om krigsplaceringen inte föregåtts av grundutbildning.

Not 4. Mer information om att samverka med frivilliga finns på mcf.se.

Den som är krigsplacerad med civilplikt får ett beslut om krigsplacering utskickat av Plikt- och prövningsverket. Den civilpliktiga kan få en krigsplaceringsorder som bland annat innehåller information om samlingsplats vid inkallelse. Vid eventuella förändringar skickas en ny krigsplaceringsorder ut.

2.3.1 Utredningsformer

Här beskrivs de utredningsformer som finns för att bedöma om en individ är lämplig för civilplikt.

Mönstring

Mönstring är en process där totalförsvarspliktiga kallas in för att bedömas inför både värn- och civilplikt. Under mönstringen genomgår individerna tester, undersökningar och intervjuer för att utreda hur lämpliga de är för tjänstgöring i totalförsvaret. Plikt- och prövningsverket är den myndighet som får utföra mönstring. De identifierar, väljer ut, kallar och skriver in totalförsvarspliktiga på uppdrag av den utbildningsansvariga myndigheten.

De som kan kallas till mönstring är i åldersspannet 18–24 år.

Innan Plikt- och prövningsverket kan påbörja mönstringen ska den utbildningsansvariga myndigheten, i samverkan med Plikt- och prövningsverket, besluta om vilka befattningskrav som de totalförsvarspliktiga ska uppfylla för att bli inskrivna till olika befattningar.

Efter mönstring får den totalförsvarspliktiga som bedöms lämplig för grundutbildning ett inskrivningsbeslut, som kan överklagas.

Mönstring kan användas som utredningsform för både kort grundutbildning, upp till 60 dagar, och för lång grundutbildning, 61–320 dagar.

Figur 2. De olika delarna i mönstringsprocessen.

Annan utredning än mönstring

Annan utredning än mönstring är lämpligt att använda som utredningsform i de fall kompetensbehoven som identifierats i krigsorganisationen inte kan täckas genom mönstring med efterföljande grundutbildning. Det kan till exempel vara att krigsuppgiften kräver att individen sedan tidigare har viss utbildning, yrkeslegitimation eller annan yrkeskompetens.

Annan utredning än mönstring kan genomföras på individer som är upp till 70 år, det vill säga ett större åldersspann än vid mönstring.

Annan utredning än mönstring får genomföras av Plikt- och prövningsverket och av ett antal utpekade aktörer. Dessa aktörer anges i 4 kap. 5 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt.

Efter annan utredning får den totalförsvarspliktiga som bedöms lämplig för civilplikt ett inskrivningsbeslut, som kan överklagas.

När den utbildningsansvariga myndigheten beslutar om utredningsform bör det föregås av en dialog både med Plikt- och prövningsverket och med Myndigheten för civilt försvar.

Annan utredning än mönstring kan användas som utredningsform för kort grundutbildning, upp till 60 dagar, eller om ingen grundutbildning behövs.

2.3.2 Tre vägar till krigsplacering med civilplikt

Det finns tre vägar till krigsplacering med civilplikt. Skillnaden mellan dessa vägar handlar framför allt om vilken grundläggande kompetens individen behöver ha för krigsuppgiften och vilken kompetens som behöver tillföras.

Lång grundutbildning

Lång grundutbildning avser utbildning som är 61–320 dagar. På utbildningen får den civilpliktiga all den kompetens som behövs för att lösa uppgiften.

Lång grundutbildning föregås alltid av mönstring.

Civilpliktiga som genomför lång grundutbildning har rätt till medinflytande, vilket regleras i förordningen (2017:1249) om medinflytande för totalförsvarspliktiga.

Efter genomförd grundutbildning krigsplaceras den civilpliktiga och får ett krigsplaceringsbeslut, som inte kan överklagas.

Kort grundutbildning

Kort grundutbildning avser utbildning som inte överskrider 60 dagar.

Kort grundutbildning kan användas när den civilpliktiga sedan tidigare har viss kompetens men inte tillräcklig för att lösa krigsuppgiften. Det kan också användas i de fall krigsuppgiften inte kräver längre grundutbildning än 60 dagar.

Kort grundutbildning kan föregås av antingen mönstring eller annan utredning än mönstring.

Efter genomförd grundutbildning krigsplaceras den civilpliktiga och får ett krigsplaceringsbeslut, som inte kan överklagas.

Ingen grundutbildning

När det i samband med annan utredning än mönstring kan konstateras att den civilpliktiga har erforderlig kompetens för krigsuppgiften, krävs inte någon grundutbildning inför inskrivning och krigsplacering.

Efter utredning skrivs den civilpliktiga in och krigsplaceras och får då ett inskrivningsbeslut, som kan överklagas och ett beslut om krigsplacering, som inte kan överklagas.

2.3.3 Andra tjänstgöringsformer

När en individ har blivit krigsplacerad med civilplikt kan andra tjänstgöringsformer än grundutbildning bli aktuella, så som repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Repetitionsutbildning

Repetitionsutbildning syftar till att vidmakthålla och vidareutveckla den civilpliktigas kompetens så att individen kan stanna kvar i krigsorganisationen och fullgöra sin krigsuppgift. Omfattningen av repetitionsutbildningen beror på krigsuppgiften och behovet av att öva den specifika uppgiften. Repetitionsutbildningen kan antingen vara en faktisk utbildning och/eller en mer praktisk övning.

Kallelse till repetitionsutbildning skickas av Plikt- och prövningsverket i god tid innan start. Möjlighet till uppskov kan medges av sociala, arbetsrelaterade eller hälsomässiga skäl.

Den civilpliktiga är skyldig att tjänstgöra vid repetitionsutbildning maximalt 240 dagar totalt under sin tid som civilpliktig. Repetitionsutbildning får ske maximalt vid två tillfällen per år, och omfatta högst 34 dagar per år sammanlagt. Grundutbildning och repetitionsutbildning sammanslaget får omfatta maximalt 700 dagar.

Beredskapstjänstgöring

Civilpliktiga kan kallas in till beredskapstjänstgöring även om det inte råder höjd beredskap, om regeringen bedömer att det behövs för Sveriges försvarsberedskap. Det är regeringen som beslutar om hur många civilpliktiga som ska kallas in för tjänstgöring och när den ska upphöra. Plikt- och prövningsverket skickar kallelse till beredskapstjänstgöring.

En civilpliktig får kallas in till totalt 180 dagar beredskapstjänstgöring, fördelat på ett eller flera tjänstgöringstillfällen.

Krigstjänstgöring

Om det råder höjd beredskap i Sverige kan civilpliktiga kallas in för krigstjänstgöring. Det är regeringen som beslutar hur många civilpliktiga som ska kallas in till krigstjänstgöring. Om beredskapslarm råder ska alla civilpliktiga som har en krigsplaceringsorder omedelbart bege sig till sina inställelseplatser, utan att invänta annan order. Inkallelse kan också ske via brevorder eller etermedia (så som via radio och tv). Plikt- och prövningsverket skickar brevorder efter framställan från en bemanningsansvarig aktör.

För krigstjänstgöring finns ingen övre tidsbegränsning för antalet tjänstgöringsdagar. Det är regeringen som beslutar när krigstjänstgöringen ska upphöra.

2.4 Roller och ansvar

Civilpliktens genomförande kräver ett samlat ansvar mellan flera myndigheter och aktörer. Här beskrivs de roller som ingår i systemet och hur de tillsammans säkerställer att civilpliktsverktyget används på ett likvärdigt och korrekt sätt.

2.4.1 Myndigheten för civilt försvar

Myndigheten för civilt försvar har ett systemövergripande ansvar för civilplikten i det civila försvaret. Det innebär bland annat att myndigheten inriktar och utvecklar civilplikten så att den används på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt inom alla verksamhetsområden.

Myndigheten ger även stöd till de aktörer som inför civilplikt. Som en del av sitt ansvar beslutar Myndigheten för civilt försvar genom föreskrifter, bland annat om befattningar, befattningsgrupper samt tider för grundutbildning och repetitionsutbildning.

2.4.2 Plikt- och prövningsverket

Plikt- och prövningsverket har en central roll i både införandet och förvaltningen av civilplikten. Myndigheten fattar flera av de nyckelbeslut som rör civilpliktiga, såsom inskrivning, krigsplacering och uppskov inför tjänstgöring.

Utöver detta ansvarar Plikt- och prövningsverket för att

- ge stöd och service i bemanningsfrågor avseende värnplikt och civilplikt
- genomföra mönstringsprocessen
- utöva myndighetsbeslut gentemot enskilda inom civilpliktens olika steg (exempelvis inskrivning, krigsplacering och uppskov inför tjänstgöring)
- kalla totalförsvarspliktiga till all form av tjänstgöring
- föra register över krigsplacerade inom totalförsvaret.

2.4.3 Bemanningsansvarig aktör

Enligt ansvarsprincipen ansvarar varje aktör för att bemanna sin egen krigsorganisation. Inom civilplikten kan bemanningsansvaret ligga på exempelvis kommuner, regioner, bolag, föreningar eller statliga myndigheter. Den bemanningsansvariga aktören kan göra en framställan om krigsplacering. Vissa utpekade bemanningsansvariga aktörer kan genomföra annan utredning än mönstring inom det verksamhetsområde där civilplikt får fullgöras.⁵ Det finns därmed en koppling mellan de verksamheter inom vilka civilplikt får fullgöras och vilka aktörer som har utsetts till bemanningsansvariga.

Om krigsuppgiften huvudsakligen (helt eller till största del) ska utföras hos annan aktör än den som utrett behovet bör en dialog föras om vem som ska ha bemanningsansvaret för de civilpliktiga. Om en central aktör, exempelvis en myndighet, är bemanningsansvarig kan detta innebära ett övergripande ansvar för civilpliktiga inom ett verksamhetsområde, samt att behovsanalysen görs på nationell nivå.

Vid återinförandet av civilplikten har regeringen valt att ge ett sammanhållande uppdrag till vissa myndigheter inom områden där det vanligtvis finns flera bemanningsansvariga med ett delat ansvar.

2.4.4 Utbildningsansvarig myndighet

Den utbildningsansvariga myndigheten ansvarar för utbildningen av de civilpliktiga inom ett visst verksamhetsområde. Det innebär att myndigheten ansvarar för genomförandet av utbildningen, men det behöver dock inte vara den utbildningsansvariga myndigheten som utför den faktiska utbildningen.

Utbildningsansvarig myndighet ansvarar för att civilpliktigas rättigheter tillgodoses under utbildningen. Detta omfattar bland annat försäkringar, hälso- och sjukvård, förplägnad, boende, resor och fritid med mera. Mer information om civilpliktigas förmåner finns i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga. Vid lång grundutbildning, 61 – 320 dagar, ansvarar utbildningsansvarig myndighet även för civilpliktigas rätt till medinflytande.

Respektive utbildningsansvarig myndighet ansvarar för den information och kommunikation som krävs i anslutning till utbildningarna. Utbildningsansvarig myndighet beslutar även om en individ ska avbryta en utbildning när frånvaro eller nedsatt prestationsförmåga motiverar ett sådant beslut.

2.4.5 Pliktrådet

Pliktrådets främsta uppgift är att företräda landets samtliga totalförsvarspliktiga under grundutbildning och verka för att deras synpunkter får genomslag i beslut som rör utbildningen och utvecklingen av framtidens totalförsvar. Pliktrådet består av ledamöter som väljs för ett år framåt under den årliga kongressen.

Not 5. 3 kap 15 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, 4 kap 7 § 2 st och 4 kap. 5 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt.

Pliktrådets uppgifter:

- Utgöra en länk mellan de totalförsvarspliktiga under grundutbildning och de högsta beslutsfattarna inom Försvarsmakten, Myndigheten för civilt försvar, andra centrala myndigheter, politiken och samhället i stort.
- Systematiskt följa upp hur medinflytandet fungerar på samtliga förband och utbildningsplatser som genomför grundutbildning.
- Genomföra formella besök på utbildningsplatser för grundutbildning.
- Samla in erfarenheter och synpunkter från totalförsvarspliktiga under grundutbildning över hela landet.
- Anordna en årlig kongress där totalförsvarspliktiga samlas för att diskutera utbildningen, besluta om Pliktrådets styrdokument och välja nya ledamöter till Pliktrådet.

Enligt förordningen (2017:1249) om medinflytande för totalförsvarspliktiga ska Pliktrådet representera både värn- och civilpliktiga, och få administrativt stöd från Försvarsmakten.

2.5 Civilplikt som en del av krigsorganisationen

I Sverige har statliga myndigheter skyldighet att planera sin krigsorganisation och att bemanna, öva och utbilda sin personal. Det regleras i förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. För att underlätta myndigheternas planering har Myndigheten för civilt försvar tagit fram föreskrifter och allmänna råd om statliga myndigheters uppgifter inför och vid höjd beredskap (MSBFS 2025:4), som preciserar förordningen om statliga myndigheters beredskap.

Föreskrifterna innehåller bland annat en rad olika åtgärder som handlar om krigsorganisation. En av dessa åtgärder är **krigsbemanningsplanen**. Den handlar om hur krigsorganisationen ska bemannas och bygger på vilka uppgifter som organisationen ska kunna genomföra i händelse av krig – en så kallad **krigsuppgiftsförteckning**.

Krigsbemanningsplanen innehåller en analys av personalbehovet, vilka kompetenser som behövs och hur många personer som krävs för att lösa krigsuppgifterna. I första hand ska myndigheten bemanna sin krigsorganisation med befintlig personal, men om behovsanalysen visar att det inte räcker kan ytterligare personal behöva tillföras utifrån – exempelvis genom avtalspersonal enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. Om det inte räcker för att täcka personalbehovet så kan krigsorganisationer inom utpekade verksamhetsområden⁶ använda civilplikt.

Not 6. § 4 Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2025:7) om krigsplacering av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret.

2.6 Ersättningsformer vid civilplikt

Civilpliktiga har rätt till olika ersättningar under utbildning och annan tjänstgöring. Ersättningarna regleras i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga. Förordningen nämner bland annat följande:

- **Vid lång grundutbildning** betalas dagersättning ut. Civilpliktiga får även en utbildningspremie när utbildningen har genomförts. Den civilpliktiga kan även ansöka om familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag.
- **Vid kort grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring** betalas dagpenning ut. Civilpliktiga som är egenföretagare kan vid kort grundutbildning även ansöka om näringsbidrag.

Civilpliktiga tjänar även in pensionsrätt under tjänstgöring, eftersom ersättningen är pensionsgrundande inkomst. Detta följer av reglerna för sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och pensionssystemet.

2.7 Medinflytande under grundutbildning

Medinflytande är ett av de viktigaste verktygen för att bygga en inkluderande civilplikt. Totalförsvarspliktigas medinflytande regleras i förordning (2017:1249) om medinflytande för totalförsvarspliktiga. Myndigheten för civilt försvar ansvarar för att reglera medinflytandet för civilpliktiga i det civila försvaret genom föreskrifter.

Totalförsvarspliktiga som genomgår en lång grundutbildning har lagstadgad rätt att påverka både sin arbetsmiljö och sin vardag under grundutbildningen. Det innebär bland annat att kunna lyfta frågor, framföra synpunkter och lämna förbättringsförslag. Medinflytandet ska ske genom strukturerad dialog som bidrar till en bättre arbetsmiljö och en mer effektiv utbildning.

På utbildningsplatserna ska medinflytandet vara tydligt organiserat och väl fungerande. Den utbildningsansvariga myndigheten ska säkerställa detta genom att avsätta tid för utövandet av medinflytande, dels i utbildningens utveckling, dels i genomförandet av grundutbildningen. Det ska också vara tydligt vilka funktioner som har medinflytandet som arbetsuppgift. Den utbildningsansvariga myndigheten bör ha en dialog med Myndigheten för civilt försvar om hur arbetet med medinflytande lämpligen ska struktureras.

2.8 Disciplinansvar under tjänstgöring

För att upprätthålla god ordning och disciplin inom totalförsvaret lyder totalförsvarspliktiga under lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. när de tjänstgör. Under tjänstgöring kallas totalförsvarspliktiga därmed för **disciplinansvariga**.

En disciplinansvarig som inte följer givna instruktioner eller order kan åläggas en **disciplinpåföljd** för disciplinförseelse. Disciplinpåföljden är antingen en varning eller löneavdrag. Exempel på disciplinförseelser är att inte följa order eller att vara alkoholpåverkad i tjänst. Även förseelser som sker på fritiden inom tjänstgöringsområdet kan leda till påföljd, men inte förseelser som sker under permission.

För att en disciplinpåföljd ska kunna åläggas måste ordern eller instruktionen ha direkt koppling till tjänstgöringen. En förseelse behöver därmed inte vara brottslig för att en disciplinpåföljd ska kunna åläggas, även om så kan vara fallet. Det är dock viktigt att vara medveten om att de order eller instruktioner som ges måste gälla tjänstgöringen för att en disciplinförseelse ska kunna bli aktuell.

Frågor om disciplinansvar prövas av chefen för den organisatoriska enhet där den disciplinansvariga tjänstgör eller har tjänstgjort, eller av en högre chef. Om det under handläggningen av ett disciplinärende framkommer att den disciplinansvariga även kan misstänkas för brott ska personen som utgångspunkt även anmälas till åtal för brottet.

2.8.1 Auditörer

Auditörer är jurister som förordnats särskilt av Myndigheten för civilt försvar för att stödja beslutsfattaren i disciplinärenden. Auditörer ska vid behov exempelvis

- närvara vid handläggningen av disciplinärenden
- ge råd om verkställighet av disciplinpåföljder
- utöva tillsyn över handläggningen av disciplin- och ersättningsärenden
- medverka i utbildning och information om tillämpningen av lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret.

Auditörerna är fristående från både Myndigheten för civilt försvar och den utbildningsansvariga myndigheten. Deras uppdrag är att ge råd och stöd i ärenden samt att se till att den disciplinansvarigas rättigheter tillvaratas. Som regel ska ett yttrande inhämtas från auditören innan en disciplinpåföljd beslutas samt innan en åtalsanmälan görs i fråga om en disciplinansvarig.⁷

2.9 Befattningar inom civilplikten

En befattning är en roll i krigsorganisationen som samlar en eller flera uppgifter som ska utföras av en individ. Befattningen beskrivs i en så kallad **befattningsbeskrivning**, och anger vilka krigsuppgifter som individen ska kunna utföra. Befattningsbeskrivningen ligger till grund för den kravprofil som används vid mönstring eller vid annan utredning än mönstring för att bedöma vilka individer som är lämpliga för befattningen.

Vid framtagandet av befattningar rekommenderas dialog med både fackliga organisationer, Plikt- och provningsverket samt Myndigheten för civilt försvar.

Not 7. 24 § lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m.

2.9.1 Säkerhetsprövning av civilpliktiga

När befattningar tas fram bör det bedömas om individen som ska tjänstgöra i befattningen behöver säkerhetsprövas. Detta avgörs av i vilken utsträckning individen får ta del av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och vilken potentiell skada för Sveriges säkerhet som kan uppstå. Utgångspunkten för denna bedömning är organisationens säkerhetsskyddsanalys.

Den bemanningsansvariga aktören ansvarar för att göra säkerhetsprövning och inplacering i säkerhetsklass. Mer information om detta finns i Säkerhetspolisens vägledning kring personsäkerhet och säkerhetsprövning.

2.9.2 Befattningar i Myndigheten för civilt försvars föreskrifter

För att kunna utreda, utbilda och krigsplacera civilpliktiga i det civila försvaret måste befattningen ingå i Myndigheten för civilt försvars föreskrifter. Föreskrifterna reglerar bland annat

- befattningar
- befattningsgrupper för de befattningar som omfattas av grundutbildning
- antal tjänstgöringsdagar för grund- och repetitionsutbildning.

När alla underlag inkommit till myndigheten kan de påbörja arbetet med att revidera föreskrifterna. Föreskriftsarbetet följer en fastställd process och beräknas ta som minst 22 veckor.

2.10 Kontinuerligt arbete med krigsorganisationen

Bemanningsgraden i krigsorganisationen behöver följas upp löpande av den bemanningsansvariga aktören. Det kommer kontinuerligt finnas behov av att fylla på med fler civilpliktiga på grund av naturliga avgångar. Syftet med uppföljningen är därmed att säkerställa att bemanningsgraden motsvarar krigsorganisationens behov.

Resultatet av uppföljningen utgör ett viktigt underlag för framtida utbildningsbeställningar. Arbetet ska därför göras i nära dialog med Plikt- och prövningsverket, som ansvarar för den administrativa hanteringen av krigsplacering av civilpliktiga och skickar krigshandlingar till både civilpliktiga och bemanningsansvariga aktörer.

3. Fördjupande material

Författningar

Arbetsmiljölagen (1977:1160).

Arbetsbetslagslag (1982:673).

Förvaltningslag (2017:900).

Lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen.

Lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt.

Totalförvarsdatalagen (2020:151).

Arbetsmiljöförfordning (1977:1166).

Arbetsbetsförfordning (1982:901).

Förfordning (1995:241) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Förfordning (1995:239) om förmåner till totalförvarspliktiga.

Förfordning (1995:649) om ledighet och fritid för totalförvarspliktiga under tjänstgöring.

Förfordning (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen.

Förfordning (1995:238) om totalförvarsplikt.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2025:7) om krigsplacering av totalförvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2025:8) om utbildning av totalförvarspliktiga som fullgör civilplikt i det civila försvaret.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2024:14) om ledighet och fritid under tjänstgöring för totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt i det civila försvaret.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverks föreskrifter och allmänna råd (TPPVFS 2024:1) om förmåner till totalförsvarspliktiga.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighets föreskrifter (TRMFS 2017:1) om totalförsvarsplikt.

Övriga dokument

[Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret, SOU 2025:6.](#)

[Stärkt försvarsförmåga, Sverige som allierad.](#) Försvarsberedningen slutrapport, Ds. 2024:6.

[1 000 hjältar för ett lysande Sverige](#), Redovisning av uppdrag om analys av civilplikt inom elförsörjningen, SVK 2023/3372.

[Förberedande åtgärder för att införa civilplikt efter mönstring inom kommunal räddningstjänst](#) – Delredovisning av regeringsuppdrag FÖ2025/00040, MSB2572.

[Civilplikt i hälso- och sjukvård samt tandvård – Redovisning av förberedande åtgärder för aktivering av civilplikt i hälso- och sjukvården samt kartläggning av behov och förutsättningar i tandvården](#), Socialstyrelsen 2025-11-9930.

[Förberedande åtgärder som behövs för att kunna använda civilplikt för befattningar inom befolkningsskyddet](#) – Svar på regeringsuppdrag Fö2025/00039, MSB 2648.

MSB slutredovisning av regeringsuppdrag FÖ2025/00040.

**Myndigheten
för civilt försvar**